

Şerhu'l-Fâtiha ve ba'zı sûreti'l-Bakara

Afîfüddin et-Tilimsânî
(ö. 690 h. /1291 m.)

Tahkik
Dr. Orkhan Musakhanov

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 728
İSAM Yayınları 198
Klasik Eserler Dizisi 19
© Her hakkı mahfuzdur.

ŞERHU'L-FÂTİHA ve BA'Zİ SÜRETİ'L-BAKARA Afifüddin et-Tilimsânî

Tahkik
Dr. Orkhan Musakhanov

Şerhu'l-Fâtîha ve ba'zî sûreti'l-Bakara
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
Tahkik Yayın Kurulu ilmf kontrolünde hazırlanmıştır.

İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Yayın hazırlık Orhan Ençakar, Mustafa Demiray
Tashih Mohamed Shahin, Muhammed Hilmî Abdülvehhâb, Said Kayacı,
İsa Kayaalp, Abdulkadir Şenel, İnyet Bebek
Tasarım Ali Haydar Ulusoy, MimEmin

Bu eser
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
İkinci Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır

Proje koordinatörü M. Suat Mertoglu

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun
12.07.2017 tarih ve 2017/8 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: İstanbul, Ağustos 2018 m. / 1439 h.
ISBN 978-605-68669-4-4

Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Serhat Mah. Alinteri Bulvarı 1256. Sokak No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@diyanetvakfiyayin.com.tr
Sertifika No. 15402

Basım

Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
34524 Haramidere - Beylikdüzü - İSTANBUL
Tel: (0212) 422 18 34 Faks: (0212) 422 18 04
Sertifika No. 11957

Afifüddin et-Tilimsânî

Şerhu'l-Fâtîha ve ba'zî sûreti'l-Bakara [شرح الفاتحة وبعض سورة البقرة] / Afifüddin
et-Tilimsânî ; tahkik Orkhan Musakhanov. – İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı,
2018.

71, 337 s. ; 24 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 728. İSAM Yayınları ;
198. Klasik Eserler Dizisi ; 19)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-605-68669-4-4

İçindekiler

Kısaltmalar 7

Önsöz 9

AFİFÜDDİN et-TİLİMSÂNÎ ve ŞERHU'L-FÂTİHA
ve BA'Zİ SÛRETİ'L-BAKARA'SI

Dr. Orkhan Musakhanov

I. Afîfüddin et-Tilimsânî'nin Hayatı ve Eserleri 13

1. Adı, Künyesi, Lakabı ve Nesebi 13

2. Doğumu ve Vefatı 14

3. Tedris Hayatı 16

4. Tilimsânî'nin İlmî Yönü 17

4. 1. Hocaları ve Tasavvufî Çevresi 17

4. 2. Öğrencileri 20

5. Tasavvuf Literatüründe Tilimsânî'nin Yeri 21

5. 1. Üslûbu ve Ekberî Geleneğe Aidiyeti 21

5. 2. Karşıtları 26

6. Eserleri 30

6. 1. *el-Keşf ve'l-beyân fî ilmi ma'rifeti'l-insân / Şerhu Ayniyyeti
İbn Sînâ* 30

6. 2. *Şerhu Mevâkifi'n-Niffertî* 33

6. 3. *Şerhu'l-Fâtiha ve ba'zı sûreti'l-Bakara [1-23]* 35

6. 4. *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye* 35

6. 5. *Şerhu Fusûsi'l-hikem* 35

6. 6. *Hâşiye li-Fusûsi'l-hikem* 38

6. 7. *Fevâid alâ Fusûsi'l-hikem* 40

6. 8. *Şerhu Menâzili's-sâirîn* 40

6. 9. *Şerhu Tâiyyeti İbni'l-Fârız* 42

6. 10. *Dîvân* 44

6. 11. *Risâle fî ilmi'l-arûz* 45

II. Şerhu'l-Fâtiha ve ba'zı sûreti'l-Bakara [1-23] 47

1. *Şerhu'l-Fâtiha ve ba'zı sûreti'l-Bakara'nın Muhtevası ve
İşârî Tefsirler İçerisindeki Yeri* 47

2. *Şerhu'l-Fâtiha ve ba'zı sûreti'l-Bakara'nın Yazma Nüshası* 59

Tahkikte Takip Edilen Yöntem 63

Kaynakça 65

Önsöz

VII. (XIII.) asır Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Sadreddin Konevî, İbnü'l-Fârız, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî gibi eserleriyle gelenek oluşturan müelliflerin yaşadığı bir asırdır ve söz konusu müelliflerin hemen her biri bir diğeri ile ilişki içerisinde olmuştur. VII. (XIII.) asrın, yazdığı eserler, Konya, Kahire ve Dimaşk üçlüsünde geçirdiği ömür ve kurduğu ilişkilerle önemli bir konumu haiz sûfilerinden biri de Afîfüddin et-Tilimsânî'dir. O, İbnü'l-Arabî ve Sadreddin Konevî'ye yaptığı öğrencilik ve İbn Seb'în ile kurduğu akrabalık ilişkisinin yanı sıra tasavvufun dört klasiğine; diğeri bir ifade ile Abdülcebâr Nifferî'nin (ö. 354/965'ten sonra) *Mevâkıf*'ına, Abdullah Herevî'nin *Menâzilü's-sâirîn*'ine, İbnü'l-Fârız'ın *Tâiyye*'sine ve İbnü'l-Arabî'nin *Fusûsü'l-hikem*'ine şerh yazmış tasavvuf tarihinin ender isimlerinden biridir. Tilimsânî, Nifferî'nin *Mevâkıf*'ı hariç bu klasikleri şerhetmeden önce söz konusu şerhlerde sunduğu bilgilerin arka planını oluşturan *Şerhu'l-Fâtiha*'yı ve ardından *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye*'yi telif etmişti.

Tilimsânî *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye*'sinde *Şerhu'l-Fâtiha* isimli eserinin kendisine unutturulduğundan bahseder. Müellife unutturulan eser kendisinden sonraki muhtemel okuyucularına da yaklaşık yedi asırlık bir süre unutturulmuştur. Nitekim tespit edilebildiği kadarıyla Tilimsânî'nin *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye* eseri dışında bir kaynakta Tilimsânî'nin *Şerhu'l-Fâtiha*

isimli bir eserinin varlığından bahsedilmez. Ayrıca müellif nüshasının dışında başka bir nüshasının olmaması yahut günümüze ulaşmaması veya bir yerlerde üzerine tasavvufî bir tabirle “perde çekilmesi”, bu “unutturulma” hususunu teyit eder niteliktedir. Birçok açıdan özgün olan Tilimsânî'nin *Şerhu'l-Fâtiha*'sı tasavvuf tarihinin kayıp halkalarından biridir. Halbuki Abdülganî en-Nablûsî *Îzâhu'l-maksûd min ma'nâ vahdeti'l-vücûd* adlı eserinin girişinde vahdet-i vücûd anlayışının imamlarını sayarken İbnü'l-Arabî, İbnü'l-Fârız, İbn Seb'in ve Abdülkerîm el-Cîlî'nin yanında Afifüddin et-Tilimsânî'yi de zikreder. Tilimsânî'nin *Şerhu'l-Fâtiha* ve *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye*'sinin yayımlanması Nablûsî'nin Tilimsânî'ye olan mezkûr bakış açısının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Genel olarak Afifüddin et-Tilimsânî üzerine yaptığım “Afifüddin Tilimsânî'nin İlähî İsimler Nazariyesi ve *Meâni'l-Esmâi'l-İlähiyye* Adlı Eserinin Tahkiki” başlıklı doktora çalışması ve özel olarak da *Şerhu'l-Fâtiha*'sı ile ilgili çalışmamda yardımlarını gördüğüm Prof.Dr. Mustafa Kara, Prof.Dr. Abdürrezzak Tek, Prof.Dr. Ömer Türker, Prof.Dr. Ekrem Demirli, Doç.Dr. Semih Ceyhan, Doç.Dr. M. Suat Mertoğlu, Doç.Dr. Tuncay Başoğlu, Dr. Mahmud Mısırî, Dr. Ercan Alkan, Dr. Mehmet Özturan, Dr. Halil İbrahim Üçer, Dr. Yasin Apaydın, Dr. Omar Kalhussein Beylere teşekkür ederim. Tilimsânî'nin görüşlerinin detaylı bir şekilde yer aldığı ve tasavvuf tarihi araştırmalarının kayıp halkalarından olan *Meâni'l-esmâi'l-ilâhiyye* ve *Şerhu'l-Fâtiha*'sını yayımlama hususunda desteğini esirgemeyen İSAM Yayınları'na, İSAM Yayınları Tahkik Kurulu üyelerinden Orhan Encakar, Okan Kadir Yılmaz ve Said Kayacı Beylere ve iki eserin hakemliğini yapmış olan Doç.Dr. Semih Ceyhan ve Dr. Davut Ağbal'a şükranlarımı arz ederim.

Dr. Orkhan Musakhanov